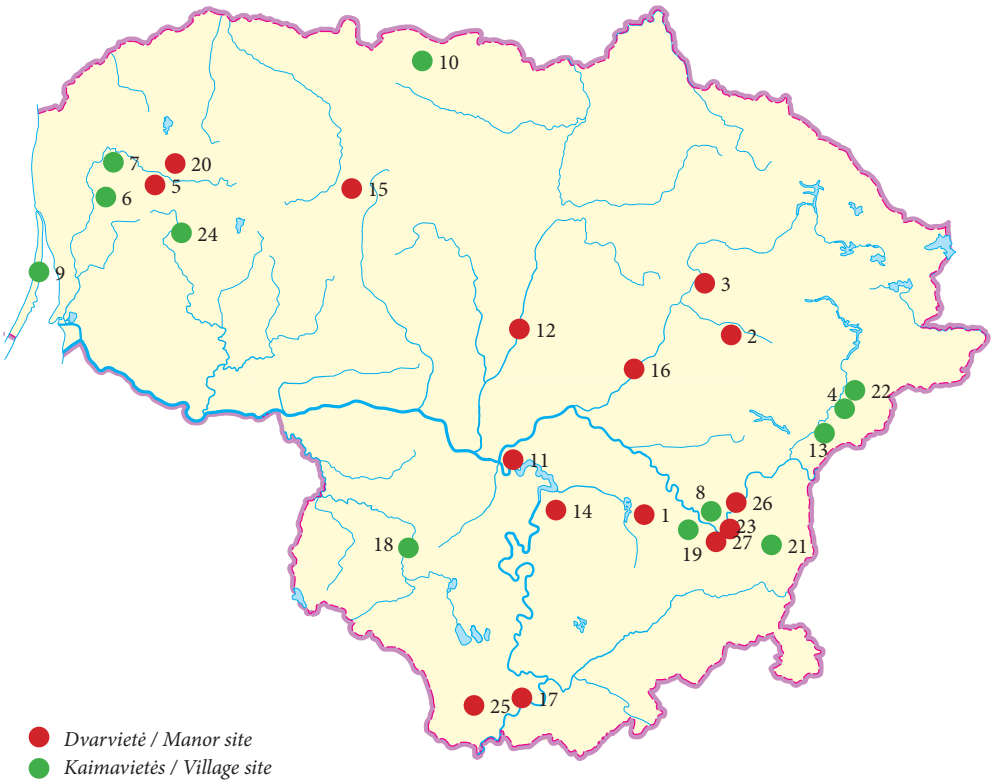

● *Dvarvietė / Manor site*
● *Kaimavietės / Village site*

1 – Abromiškės,
2 – Alanta,
3 – Anykščiai,
4 – Ažutakis (žr. XI),
5 – Gandinga (žr. II),
6 – Gerduvėnai (žr. IV),
7 – Gintarai (žr. II),
8 – Gudeliai (žr. III),
9 – Juodkrantė,
10 – Kalnelis (žr. II),
11 – Kaunas (žr. VI),
12 – Kėdainiai,
13 – Kirdeikiškė (žr. II),
14 – Kruonis,
15 – Kurtuvėnai,
16 – Leonpolis,
17 – Liškiava (žr. VIII),
18 – Meškučiai (žr. II),
19 – Moluvėnai (žr. II),
20 – Plungė,
21 – Savičiūnai (žr. II),
22 – Sudota (žr. I),
23 – Tuskulėnai (žr. X),
24 – Vatušiai (žr. V),
25 – Veisiejai,
26 – Verkiai,
27 – Vilnius.

Dainius Balčiūnas

Veisiejų dvaro sodybos dešinysis fligelis

Veisiejai yra 19 km į PR nuo Lazdijų, prie Ančios ežero, supančio miestelį iš visų pusių. Veisiejų dvaras pirmą kartą paminėtas 1501 m. (B. Kviklys, *Mūsų Lietuva*, V., 1991, t. III, p. 504). Pirmieji jo savininkai buvo kunigaikščiai Olelkaičiai, vėliau dvarą valdė Radvilos. Pirmieji dvaro rūmai tikriausiai stovėjo Veisiejo ežero saloje, kur juos nuo 1589 m. valdė didikai Masalskiai. Dabartinėje vietoje Masalskiai dvarą pasistatė ir užveisė didelį sodą 1744 m. Dvaro rūmai buvo klasicistinio stiliaus, barokinės konfigūracijos ir tūrių kompozicijos – centrinis dviejų aukštų pastatas su kolonų portiku ir kairysis bei dešinysis fligeliai. Fligeliai buvo vienaaukščiai iš miestelio pusės ir dviaukščiai iš ežero ir parko pusės. Vėliau dvarą valdė kunigaikščiai Oginskiai, dvaras ir palivarkai buvo praskolinti, 1885 m. juos nusiaubė gaisras. Nuo 1899 m. Veisiejų dvaro savininku tapo E. Muravskis, įsigijęs jį su visomis skolomis.

1919 m. vykdant žemės reformą, buvo nacionalizuota dvarvietė ir 5 ha žemės, o dvaro pastate įsikūrė vidurinė mokykla, klebonija, policijos raštinė, progimnazija ir sargas. Pastatų būklė tada buvo bloga. Dvaro rūmai ir sodas parodyti 1923 m. dvarvietės plane. Centrinė rūmų dalis 1928 m. parduota iš varžytinių nugriovimui. 1934 m. taip pat buvo pasielgta ir su kairiuoju dvaro fligeliu. Dešiniajame dvaro fligelyje (IP-407) dabar įsikūrusi Veisiejų regioninio parko direkcija, kuri ir tapo šio objekto tyrinėjimo ir projektavimo darbų užsakove. Po visu pastatu yra rūsys, išorinėse sienose – dekoratyvinės nišos.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu aplink buvusio Veisiejų dvaro dešinįjį fligelį buvo iškastos 8 perkasos, ištirtas bendras 55 m^2 plotas. Perkasų dydis siekė nuo 2 m^2 iki 13,75 m^2. Dabartinis žemės paviršius leidžiasi V kryptimi per 1,5–2 m (H_{abs} 120,51–118,54 m). Į R nuo fligelio, nugriauto centrinio rūmų pastato vietoje greičiausiai iš griuvenų suformuota kalva, apaugusi medžiais. Dabartinis žemės paviršius čia yra H_{abs} 122,10 m. Dalyje perkasų pasiektas įžemis – gelsvas priesmėlis arba priemolis, taip pat besileidžiantis V kryptimi. Iki dvaro pastatymo šioje vietoje buvo susidaręs 20–45 cm storio pilko juodžemio su smėliu sluoksnis, būdingas miško dirvožemiui.

1744 m. Masalskiams pasistačius dvarą, aplink jį buvo įrengtas lauko riedulių latakas lietaus vandens nuvedimui. Latako plotis – apie 1 m, vidurinė jo dalis įgilinta. Latakas nuolaidus V ir P kryptimis. Jis smarkiai apardytas prie P sienos augusių medžių šaknų, o prie R sienos – remontuojant šviesliangį į rūsį. Lataką dengiančiame pilko juodžemio sluoksnyje rasta XVIII a. pabaigai – XIX a. viduriui būdingos buitinės ir statybinės keramikos fragmentų: plokštinių koklių dalių, puoštų Masalskių giminės herbu, redukcinėje aplinkoje degtų puodų, šlifuota išore ąsočio ir du-

bens šukių, tradicinės keramikos puodų šukių, plokštinių čerpių dalių.

8 perkasoje atkastas fligelį ir centrinius rūmus jungiančios sienos pamatas. Siena buvo 1,5 m pločio, mūryta iš plytų, rištų kalkių skiediniu, įterpiant ir stambius akmenis. Plytų rišimas renesansinis, kalkių skiedinys rusvas.

Ribotos apimties Veisiejų dvaro sodybos dešiniojo fligelio žvalgomieji archeologiniai tyrimai suteikė naudingų žinių rengiant pastato restauravimo-rekonstrukcijos projektą.

The right annex of the Veisiejai manor house

The first manor house, which was controlled by the Masalskis magnate family beginning in 1589, was probably on an island in lake Veisiejis. The Masalskis family built the classicist style manor house with a central building and 2 annexes at the present site in 1744 m. The manor house burned in 1885. The central building was demolished in 1928 and the left annex in 1934.

During a field evaluation, 8 trenches (a total area of 55 m^2) were excavated around the right annex of the former Veisiejai manor house. The sterile soil at the excavated sites sinks to the W and prior to the construction of the manor house, a 20–45 cm thick layer of grey sandy humus, which is characteristic of forest topsoil, had formed at this site. A field stone channel, which has been damaged in places by tree roots, had been laid around the annex. Late 18th – mid-19th-century structural and household pottery was found in the humus layer above the channel. The 1.5 m wide foundation of a wall connecting the annex with the central building was found during the evaluation.

Džiugas Brazaitis

Vila Juodkrantėje, Miško g. 11

2007 m. spalio–lapkričio mėnesiais buvo atlikti archeologiniai tyrimai Juodkrantės urbanistinėje vietovėje (U12), sklype Miško g. 11 (Neringa), XIX a. pabaigoje pastatytos vilos vietoje, kurią tyrimų užsakovai ketina atstatyti. Dar iki tyrimų pradžios archeologas J. Genys nustatė pamatų kultūrinę vertę, istorikė N. Strakauskaitė atliko istorinį tyrimą, architektas R. Atas – architektūrinį tyrimą. Šių tyrimų metu buvo lokalizuoti buvusios vilos pamatai, nustatyta jos pastatymo data ir buvę savininkai. Nustatyta, kad vila pastatyta 1898 m., o 1905 m. ją įsigijo žymus to meto mokslininkas ir kultūros veikėjas, Kionigsbergo universiteto rektorius, archeologas Adalbertas Becenbergeris (1845–1922). Archeologinių tyrimų tikslas buvo ištirti ir užfiksuoti buvusio pastato liekanas, taip pat paieškoti radinių, susijusių su profesine A. Becenbergerio veikla.

Buvusios vilos vietoje atidengtas 198 m^2 plotas (1 pav.). Ploto paviršiuje atsidengė betoninės konstrukcijos, sumontuotos įrengiant sporto aikštelę. Giliau rasti vilos pamatai, sumūryti iš raudonų plytų. Didesnėje pastato dalyje buvo maždaug 1,8 m gylio rūsys su pertvara. Rūsio PV kampe rastas dūmtraukio pagrindas. Rūsio R ir Š sienose yra buvę švieslangiai. Rūsio grindys išklotos raudonomis plytomis. Pastato P gale rasti betoniniai priestato pamatai. Pastato Š dalyje rasta medinių stulpų eilė – kito priestato ar verandos liekanos. Palei pastato R sieną rastas iš raudonų plytų sumūrytas stačiakampis statinys – greičiausiai kanalizacijos kolektorius.